AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

www.jard.edu.pl DOI: 10.17306/JARD.2016.27

Journal of Agribusiness and Rural Development

pISSN 1899-5241
eISSN 1899-5772

2(40) 2016, 239–247

BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO W POLSCE

Anna Bieniasz✉, Dorota Czerwińska-Kayzer

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Celem pracy była ocena bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce w latach 2009–2013, ze szczególnym uwzględnieniem branży przetwórstwa mleka i wyrobu serów, w tym przedsiębiorstw działających w formie spółdzielni mleczarskich. Analizę przeprowadzono przy wykorzystaniu niepublikowanych danych GUS z lat 2009–2013, a także jednostkowych danych finansowych spółdzielni mleczarskich. Przeprowadzone badania wskazują, że branże produkcji artykułów spożywczych i produkcji napojów, a także przetwórstwa mleka i wyrobu serów, w świetle przyjętych mierników bezpieczeństwa finansowego, można uznać za bezpieczne. Ocena ta jest jednak zróżnicowana i wynika ze specyfiki branż, zwłaszcza w odniesieniu do zarządzania kapitałem obrotowym.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo finansowe, płynność finansowa, przemysł spożywczy

WPROWADZENIE

Bezpieczeństwo jest przedmiotem zainteresowania wielu nauk, w tym: politologii, ekonomii, prawa, socjologii i historii. W potocznym rozumieniu termin bezpieczeństwo oznacza brak zagrożenia lub ochronę przed zagrożeniem (Kraś, 2013). Jest też często definiowane jako stan spokoju, pewności zabezpieczenia i jego poczucia (Zięba, 2004).

Bezpieczeństwo finansowe jest komponentem bezpieczeństwa ekonomicznego i może być rozpatrywane w odniesieniu do wielu podmiotów, w tym m.in. przedsiębiorstw, banków, gospodarstw domowych i państwa. Raczkowski (2014) definiuje bezpieczeństwo finansowe jako „proces stałego ograniczania i eliminacji ryzyka pieniężnego w celu takiego zabezpieczenia adekwatności kapitałowej, która będzie dostosowana do profilu ryzyka i preferencji danego podmiotu lub jednostki". Zwraca tu uwagę kwestia zapewnienia płynności finansowej oraz odpowiedniej wartości kapitałów w relacji do skali prowadzonej działalności. Stąd też bezpieczeństwo finansowe określa się także jako finansową gwarancję istnienia i rozwoju przedsiębiorstwa, która powstaje w wyniku wieloletnich codziennych starań przedsiębiorstwa o zapewnienie dobrej kondycji finansowej (Karbownik, 2012a). Z kolei Franc-Dąbrowska (2006) pojęcie bezpieczeństwa finansowego utożsamia ze zdolnością do zachowania płynności finansowej, a także z wysoką sprawnością gospodarowania. Podobnie definiuje to pojęcie Zuba (2010), z tym że oprócz płynności wskazuje na konieczność zachowania wypłacalności jako warunek zapewnienia bezpieczeństwa. Płynność finansowa jest także głównym gwarantem bezpieczeństwa w badaniach Pawłowicza (2005) i Duraja (2012).

Zaprezentowane definicje bezpieczeństwa finansowego wskazują, że do jego oceny wykorzystuje się narzędzia analizy wskaźnikowej, w tym przede wszystkim mierniki płynności, sprawności gospodarowania i wypłacalności.

Raczkowski (2014) wymienia 37 mierników bezpieczeństwa, do których zalicza wskaźniki: płynności,

✉dr Anna Bieniasz, Katedra Finansów i Rachunkowości, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 28, 60-637 Poznań, Poland, e-mail: bieniasz@up.poznan.pl

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

cykli kapitału obrotowego, struktury aktywów i pasywów, zadłużenia, zdolności do obsługi zadłużenia, wystarczalności gotówki operacyjnej na spłatę zobowiązań, a także wskaźniki kosztu kapitału i ekonomicznej wartości dodanej. Wydaje się jednak, że tak szeroki zestaw wskaźników może powodować trudności we właściwej ocenie bezpieczeństwa finansowego. Karbownik (2012b) podkreśla, że przy doborze mierników oceny bezpieczeństwa finansowego winny być stosowane syntetyczne miary o szerokim polu obserwacji, a ponadto należy dążyć do ograniczania liczby wskaźników. Ponadto zasadna wydaje się ocena bezpieczeństwa, zwłaszcza przez pryzmat płynności finansowej, ponieważ – w krótkim okresie – jej właściwy poziom warunkuje możliwość wywiązywania się z bieżących zobowiązań, a w długim horyzoncie czasowym determinuje rozwój przedsiębiorstwa i zdolność do przetrwania w warunkach kryzysowych (Gołaś i in., 2010). Szacunki wskazują, że około 60–80% bankructw w Europie Zachodniej wynika nie z braku rentowności, ale właśnie z utraty płynności finansowej. Nieliczne badania wskazują, że także w Polsce jest to jedna z głównych przyczyn upadłości przedsiębiorstw (Wędzki, 2003).

Dobór wskaźników płynności finansowej do oceny bezpieczeństwa finansowego także jest dyskusyjny. Powstaje bowiem pytanie, czy mierniki winny być oparte na danych memoriałowych czy kasowych? W ostatnich latach, zwłaszcza w warunkach kryzysu finansowego i związanych z nim problemem zatorów płatniczych, można zauważyć szersze wykorzystanie metody kasowej. Gotówka jest bowiem kategorią bardziej obiektywną, uniwersalną i łatwiejszą do zweryfikowania niż zysk (Karbownik, 2012b). Wydaje się więc zasadne, aby klasyczne miary płynności uzupełniać, o ile to możliwe, o wskaźniki bazujące na wygenerowanej gotówce, co daje szersze możliwości oceny bezpieczeństwa finansowego (Largay i Stickney, 1980; Sharma, 2001).

Głównym celem prezentowanej pracy jest zbadanie bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce w latach 2009–2013, ze szczególnym uwzględnieniem branży przetwórstwa mleka i wyrobu serów, w tym przedsiębiorstw działających w formie spółdzielni mleczarskich.

ZAŁOŻENIA METODYCZNE, MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Biorąc pod uwagę przytoczone we wprowadzeniu definicje bezpieczeństwa finansowego i przegląd literatury na temat stosowanych mierników jego oceny, w niniejszym artykule do analizy bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw przemysłu spożywczego wykorzystano zestaw wskaźników obejmujący (Sierpińska i Wędzki, 2001; Sierpińska i Jachna, 2004): płynność bieżącą (PB), płynność szybką (PS), cykl zapasów (w dniach) (CZ), cykl należności (w dniach) (CN), cykl zobowiązań (w dniach) (CZB), cykl środków pieniężnych (w dniach) (CŚP), wystarczalność gotówki operacyjnej na spłatę długów ogółem (OCF/ZO), wystarczalność gotówki operacyjnej na spłatę zobowiązań krótkoterminowych (OCF/ZB).

Główną grupę wskaźników tworzą miary płynności i wskaźniki cykli. Powszechność ich stosowania, a także ograniczenia redakcyjne sprawiają, że ich konstrukcja i przyjęte normy nie będą w tej części szerzej omawiane (Sierpińska i Wędzki, 2001; Sierpińska i Jachna, 2004).

Drugą grupą wskaźników uwzględnianych w ocenie bezpieczeństwa są wskaźniki wystarczalności. Pierwszy z nich informuje o zdolności przedsiębiorstwa do spłacania zobowiązań ogółem. Im wyższy poziom tego wskaźnika, tym więcej środków pozostaje na pokrycie innych, poza zobowiązaniami, potrzeb przedsiębiorstwa. W praktyce krajów zachodnich wskaźnik ten wykorzystywany jest do przewidywania bankructwa (Bieniasz i Gołaś, 2007). Podobna interpretacja ma zastosowanie do wskaźnika wystarczalności gotówki operacyjnej na spłatę zobowiązań krótkoterminowych.

Przedstawione wskaźniki zostały wykorzystane do analizy niepublikowanych danych GUS z lat 2009–2013 (GUS, 2013), umożliwiających ocenę bezpieczeństwa finansowego według branż (klas) przemysłu spożywczego oraz wielkości przedsiębiorstw (małe, średnie, duże). Wykorzystano też dane jednostkowe 32 spółdzielni mleczarskich[1], zaliczanych do dużych i średnich przedsiębiorstw. W odniesieniu do danych GUS nie ma możliwości obliczenia wskaźników wystarczalności gotówkowej ze względu na brak w statystyce publicznej sprawozdania z przepływu środków pieniężnych. Wskaźniki te obliczono dla analizowanych spółdzielni mleczarskich.

[1] Dane jednostkowe pozyskano z Krajowego Rejestru Sądowego, wykorzystując bazę danych Info Veriti Polska (http://www.infoveriti.pl/).

BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO

Wskaźniki umożliwiające ocenę płynności przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce w latach 2009–2013 w układzie branż[2] (średnie wielkości) zaprezentowano w tabeli 1.

W przemyśle spożywczym ogółem i w produkcji artykułów spożywczych kształtowanie się wskaźnika płynności bieżącej wskazuje na bezpieczeństwo finansowe pod względem możliwości regulowania zobowiązań krótkoterminowych (PB = 1,33 – 1,40), przy

[2] W przemyśle spożywczym ogółem wyróżnia się dwa główne działy: produkcję artykułów spożywczych i produkcję napojów. W produkcji artykułów spożywczych wyróżnia się 9 grup przedsiębiorstw – przedstawiono je w tabeli 1. W produkcji napojów dział jest tożsamy z grupą. Grupy są podzielone na klasy. W tabeli 1 zaprezentowano podział tylko jednej grupy – wytwarzanie wyrobów mleczarskich – na dwie klasy, ze względu na przydatność w dalszej części analizy.

Tabela 1. Płynność finansowa przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w latach 2009–2013
Table 1. Financial liquidity of enterprises of food industry in 2009–2013

Wyszczególnienie – Specification	PB*	PS*	CZ*	CN*	CZB*	CŚP*
Przemysł spożywczy – ogółem – Manufacture of food products – total	1,33	0,89	28	46	48	26
Produkcja napojów – Manufacture of beverages	1,03	0,79	18	50	64	4
Produkcja artykułów spożywczych – w tym: Manufacture of food products – including:	1,40	0,92	30	45	45	30
Przetwarzanie i konserwowanie mięsa oraz produkcja wyrobów z mięsa Processing and preserving of meat and production of meat products	1,15	0,84	13	32	33	12
Przetwarzanie i konserwowanie ryb, skorupiaków i mięczaków Processing and preserving of fish, crustaceans and molluscs	1,40	1,01	32	73	63	43
Przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw Processing and preserving of fruits and vegetables	1,37	0,67	77	59	65	70
Produkcja olejów i tłuszczów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego Manufacture of vegetable and animal oils and fats	1,05	0,41	64	32	49	47
Wytwarzanie wyrobów mleczarskich – w tym: Manufacture of dairy products – including:	1,43	1,05	19	41	42	19
Przetwórstwo mleka i wyrób serów – Processing of dairies and cheese	1,44	1,08	18	41	42	18
Produkcja lodów – Manufacture of ice cream	1,34	0,69	47	43	46	44
Wytwarzanie produktów przemiału zbóż, skrobi i wyrobów skrobiowych Manufacture of grain mill products, starches and starch products	1,28	0,75	41	50	37	54
Produkcja wyrobów piekarskich i mącznych Manufacture of bakery and farinaceous products	1,18	0,92	15	43	49	10
Produkcja pozostałych artykułów spożywczych Manufacture of other food products	1,81	1,20	45	61	61	45
Produkcja gotowych pasz i karm dla zwierząt Manufacture of prepared animal feeds	1,58	1,11	24	46	36	34

*Oznaczenia wskaźników jak w części metodycznej artykułu.
Źródło: obliczenia własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.
*Determined indices as in the methods section of the article.
Source: own calculations based on unpublished data of GUS.

jednocześnie bardzo niewielkiej zmienności tej miary w latach 2009–2013[3]. Nieznacznie gorsza płynność bieżąca i relatywnie duża zmienność[4] cechuje produkcję napojów, co wynika z mniejszego udziału aktywów obrotowych, przy jednocześnie większym udziale zobowiązań w finansowaniu majątku. W analizowanych branżach przemysłu spożywczego kształtowanie się płynności bieżącej – jakkolwiek utrzymywała się ona w dolnej granicy normy przyjętej w teorii finansów (1,2–2,0) – nie budzi obaw co do bezpieczeństwa finansowego.

Relatywnie najwyższą płynność bieżącą odnotowano w produkcji paszy i karmy dla zwierząt (1,6), w produkcji pozostałych artykułów spożywczych (1,8), w przetwarzaniu i konserwowaniu ryb (1,4) oraz wytwarzaniu wyrobów mleczarskich (1,4).

Nieco gorzej wypada ocena bezpieczeństwa finansowego według wskaźnika płynności szybkiej, ponieważ jest on na niższym poziomie niż powszechnie przyjęte normy (1,0–1,2), co jednak może wynikać ze specyfiki przemysłu spożywczego i konieczności utrzymania wyższego poziomu zapasów dla zapewnienia ciągłości produkcji. Warto zauważyć, że płynność szybka w poszczególnych branżach nie odbiegała znacząco od średniej dla przemysłu spożywczego ogółem, co może potwierdzać, że jest to uwarunkowane specyfiką branży.

Do oceny bezpieczeństwa finansowego mogą posłużyć wskaźniki sprawności zarządzania kapitałem obrotowym, zaliczane także do miar płynności. Wypadkową cyklu zapasów, należności i zobowiązań jest cykl środków pieniężnych (CŚP), uznawany za jedną z najlepszych miar oceny efektywności zarządzania kapitałem obrotowym i jej wpływu na płynność płatniczą przedsiębiorstwa. Jest to możliwe, gdyż wiąże on poszczególne składniki kapitału obrotowego z obiegiem gotówki oraz przekształca kwoty składników tego kapitału na bardziej zrozumiałe cykle obrotu. Krótki CŚP, jakkolwiek korzystny z punktu widzenia kosztów finansowania działalności, może przekładać się na mniejszą płynność, a więc zwiększać zagrożenie bezpieczeństwa finansowego. Średnio w przemyśle spożywczym cykl ten wynosił 26 dni. Bardzo krótki i cechujący się bardzo dużą zmiennością był on w produkcji napojów (4 dni), co miało odzwierciedlenie w niskiej płynności bieżącej. Dłuższy CŚP wystąpił m.in. w przetwórstwie owoców i warzyw (70 dni), w wytwarzaniu produktów przemiału zbóż i skrobi (54 dni), a także w produkcji olejów i tłuszczów (47 dni). Z kolei krótki CŚP odnotowano w produkcji wyrobów piekarskich i mącznych (10 dni) oraz przy wytwarzaniu wyrobów mleczarskich (19 dni), co wynika z relatywnie krótkiego cyklu zapasów w tych branżach. Potwierdza to tezę, że specyfika branży przekłada się na uzyskiwane wskaźniki finansowe i jednocześnie poziom bezpieczeństwa finansowego.

W tabeli 2 zaprezentowano kształtowanie się miar bezpieczeństwa w produkcji artykułów spożywczych i przetwórstwie mleka w układzie wielkości przedsiębiorstw w latach 2009–2013.

Kształtowanie się wskaźników płynności bieżącej i szybkiej wskazuje na niewielkie ryzyko zagrożenia bezpieczeństwa finansowego niezależnie od wielkości przedsiębiorstw, i to zarówno w produkcji artykułów spożywczych, jak i przetwórstwie mleka. W dużych przedsiębiorstwach daje się zauważyć relatywnie wyższe miary płynności finansowej w stosunku do małych i średnich przedsiębiorstw.

Przedsiębiorstwa przetwórstwa mleka cechują się krótszymi cyklami zapasów i należności niż przedsiębiorstwa z branży produkcji artykułów spożywczych, co przy jednocześnie zbliżonym cyklu zobowiązań powoduje, że CŚP jest dość krótki i mieści się w przedziale 10–20 dni. Wskazuje to, że koszty finansowania cyklu operacyjnego nie są duże, ale wzrasta także ryzyko utraty płynności.

BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE SPÓŁDZIELNI MLECZARSKICH

Reprezentantami branży przetwórstwa mleka i wyrobu serów są spółdzielnie mleczarskie. Podstawowe statystyki mierników pozwalających ocenić bezpieczeństwo finansowe badanych 32 spółdzielni mleczarskich przedstawiono tabelach 3 i 4.

Z danych zaprezentowanych w tabeli 3 wynika, że w latach 2009–2013 płynność bieżąca w badanych podmiotach kształtowała się w przedziale od 0,66 w latach 2009 i 2010 do 4,16 w roku 2013 i cechowała się w poszczególnych latach średnią zmiennością. W 25% badanych spółdzielni płynność bieżąca była niższa lub równa

[3] Ze względu na ograniczenia redakcyjne w tabeli nie podawano współczynników zmienności. Współczynnik ten w latach 2009–2013 wynosił: dla przemysłu spożywczego ogółem 2,5%, a dla produkcji artykułów spożywczych 2,4%.

[4] Dla produkcji napojów współczynnik zmienności wynosił 13,9%.

Tabela 2. Płynność finansowa w produkcji artykułów spożywczych i przetwórstwie mleka w układzie wielkości przedsiębiorstw w latach 2009–2013 (wielkości średnie)
Table 2. Financial liquidity in food production and processing of milk in the enterprises size system in 2009–2013 (average)

Wyszczególnienie – Specification	PB*	PS*	CZ*	CN*	CZB*	CŚP*
Małe przedsiębiorstwa – Small enterprises						
Produkcja artykułów spożywczych – Manufacture of food products	1,34	0,87	28	43	40	30
Przetwórstwo mleka i wyrób serów – Processing of dairies and cheese	1,15	0,81	21	36	47	10
Średnie przedsiębiorstwa – Medium enterprises						
Produkcja artykułów spożywczych – Manufacture of food products	1,34	0,84	31	43	43	31
Przetwórstwo mleka i wyrób serów – Processing of dairies and cheese	1,27	0,93	18	37	41	15
Duże przedsiębiorstwa – Large enterprises						
Produkcja artykułów spożywczych – Manufacture of food products	1,45	0,98	29	47	47	29
Przetwórstwo mleka i wyrób serów – Processing of dairies and cheese	1,55	1,17	18	43	42	19

*Oznaczenia wskaźników jak w części metodycznej artykułu.
Źródło: obliczenia własne na podstawie niepublikowanych danych GUS.
*Determined indices as in the methods section of the article.
Source: own calculations based on unpublished data of GUS.

1,22–1,31, tj. poniżej dolnej granicy przyjmowanego przedziału normatywnego. Natomiast w 25% spółdzielni wskaźnik bieżącej płynności był równy lub wyższy od 2,0, co może wskazywać na nadpłynność, wynikającą z gromadzenia zapasów, środków pieniężnych lub dużą sprzedaż z odroczonymi terminami płatności.

Celem określenia, w jakim stopniu na płynność finansową wpływa poziom gromadzonych zapasów, obliczono wskaźnik płynności szybkiej (PS). Z otrzymanych danych wynika (tab. 3), że poziom tego wskaźnika w kolejnych latach cechował się dużą zmiennością i przyjmował wartości od 0,47 w 2012 roku do 3,49 w 2012 roku. W 25% badanych spółdzielni płynność szybka była niższa lub równa 0,82–0,95, w 50% podmiotów kształtowała się na poziomie 1,31–1,49, a w 75% wynosiła co najwyżej 1,66–1,90. Wskazuje to, że w 50% badanych spółdzielni mleczarskich obserwuje się wyższy poziom wskaźnika płynności szybkiej od wielkości przyjmowanej za bezpieczną (1,0–1,2). Może to oznaczać, że w badanych jednostkach gospodarczych celem utrzymania bezpieczeństwa finansowego przekracza się granicę efektywnego gospodarowania płynnymi aktywami.

Analizę bezpieczeństwa finansowego wzbogacono o dwa wskaźniki płynności dynamicznej, tj. wystarczalność gotówki operacyjnej na spłatę zobowiązań ogółem i wystarczalność gotówki operacyjnej na spłatę zobowiązań krótkoterminowych.

Jak wynika z przeprowadzonej analizy (tab. 3), wskaźnik wystarczalności gotówkowej ogółem mieścił się w przedziale od –0,11 w 2012 roku do 0,44 w 2009 roku i cechował się bardzo dużą zmiennością. W 25% spółdzielni mleczarskich operacyjne przepływy pieniężne pokrywały zobowiązania ogółem w przedziale 1,7–12,6%. Z kolei w 75% badanych przedsiębiorstw wskaźnik ten nie przekroczył wartości z przedziału 23–44%. W całym badanym okresie tylko w pojedynczych przypadkach brakowało środków pieniężnych z działalności operacyjnej.

W latach 2009–2013 w badanych spółdzielniach mleczarskich wskaźnik wystarczalności gotówki na spłatę zobowiązań krótkoterminowych mieścił się w przedziale od 0,23 do 0,38. W świetle mediany kształtował się on w 50% badanych podmiotów w przedziale od 0,17 do 0,29. Z kolei w 75% badanych jednostek wynosił co najwyżej 0,55 w 2009 roku i 0,31 w 2013 roku.

Wskaźniki wystarczalności gotówki operacyjnej na spłatę zobowiązań – zarówno ogółem, jak i krótkoterminowych – wskazują, że badane spółdzielnie mleczarskie generalnie nie miały problemów z regulowaniem

Tabela 3. Płynność finansowa spółdzielni mleczarskich w latach 2009–2013
Table 3. Financial liquidity of dairy cooperatives in 2009–2013

Wyszczególnienie – Specification	2009	2010	2011	2012	2013
		PB*			
Średnia – Average	1,77	1,81	1,82	1,85	1,82
Minimum	0,66	0,66	0,80	0,78	0,90
Kwartyl 1 – 1st quartile	1,22	1,24	1,28	1,31	1,26
Kwartyl 2 – 2nd quartile	1,78	1,76	1,79	1,75	1,79
Kwartyl 3 – 3rd quartile	2,14	2,22	2,11	2,15	2,03
Maksimum – Maximum	3,44	3,34	3,71	3,87	4,16
		PS*			
Średnia – Average	1,34	1,43	1,43	1,44	1,39
Minimum	0,48	0,51	0,53	0,47	0,54
Kwartyl 1 – 1st quartile	0,82	0,86	0,92	0,95	0,92
Kwartyl 2 – 2nd quartile	1,35	1,49	1,36	1,37	1,31
Kwartyl 3 – 3rd quartile	1,66	1,80	1,86	1,90	1,67
Maksimum – Maximum	3,02	2,97	3,35	3,49	2,75
		OCF/ZO*			
Średnia – Average	0,27	0,25	0,15	0,17	0,22
Minimum	–0,10	0,06	–0,07	–0,11	0,00
Kwartyl 1 – 1st quartile	0,05	0,13	0,02	0,05	0,09
Kwartyl 2 – 2nd quartile	0,24	0,21	0,13	0,12	0,14
Kwartyl 3 – 3rd quartile	0,44	0,35	0,23	0,24	0,33
Maksimum – Maximum	1,06	0,58	0,65	0,76	0,90
		OCF/ZB*			
Średnia – Average	0,38	0,35	0,23	0,23	0,31
Minimum	–0,05	0,12	–0,09	–0,14	0,00
Kwartyl 1 – 1st quartile	0,15	0,18	0,13	0,07	0,14
Kwartyl 2 – 2nd quartile	0,29	0,27	0,23	0,17	0,20
Kwartyl 3 – 3rd quartile	0,55	0,42	0,36	0,30	0,31
Maksimum – Maximum	1,30	1,33	0,66	1,01	1,60

*Oznaczenia wskaźników jak w części metodycznej artykułu.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych sprawozdawczych spółdzielni mleczarskich.
*Determined indices as in the methods section of the article.
Source: own calculations based on data reporting dairy cooperatives.

płatności. Daje się zauważyć niższe wartości średnie wskaźników w 2011 i 2012 roku, ale już w ostatnim roku analizy płynność dynamiczna wyraźnie się poprawiła.

Ostatnią grupą wskaźników płynności finansowej, uwzględnionych w ocenie bezpieczeństwa finansowego, są: cykl środków pieniężnych i jego cykle cząstkowe, tj. cykl zapasów, należności i zobowiązań (tab. 4).

Tabela 4. Cykl środków pieniężnych i jego składowe w spółdzielniach mleczarskich w latach 2009–2013
Table 4. Cycle of cash and its components in dairy cooperatives in 2009–2013

Wyszczególnienie – Specification	2009	2010	2011	2012	2013
		CZ*			
Średnia – Average	18	15	15	16	17
Minimum	4	4	4	4	5
Kwartyl 1 – 1st quartile	9	9	9	9	10
Kwartyl 2 – 2nd quartile	17	15	13	16	15
Kwartyl 3 – 3rd quartile	25	20	20	21	22
Maksimum – Maximum	41	33	32	36	36
		CN*			
Średnia – Average	36	35	36	37	37
Minimum	12	14	16	16	19
Kwartyl 1 – 1st quartile	29	28	28	30	30
Kwartyl 2 – 2nd quartile	34	32	34	37	37
Kwartyl 3 – 3rd quartile	42	43	44	45	47
Maksimum – Maximum	64	59	60	56	51
		CZB*			
Średnia – Average	41	38	38	38	37
Minimum	20	17	18	20	25
Kwartyl 1 – 1st quartile	31	31	32	32	32
Kwartyl 2 – 2nd quartile	39	38	37	38	37
Kwartyl 3 – 3rd quartile	46	43	41	42	39
Maksimum – Maximum	103	70	67	78	71
		CŚP*			
Średnia – Average	14	12	13	15	16
Minimum	–10	–6	–10	–12	–5
Kwartyl 1 – 1st quartile	5	1	4	7	9
Kwartyl 2 – 2nd quartile	12	13	13	14	15
Kwartyl 3 – 3rd quartile	23	20	20	21	23
Maksimum – Maximum	49	43	45	50	47

* Oznaczenia wskaźników jak w części metodycznej artykułu.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych sprawozdawczych spółdzielni mleczarskich.
* Determine indices as in the methods section the article.
Source: own calculations based on data reporting dairy cooperatives.

Z badań wielu autorów wynika, że cykl zapasów jest cechą charakterystyczną branży (Wędzki, 2006; Bieniasz i in., 2009). Z danych zawartych w tabeli 2 wynika, że w badanym okresie w grupie przedsiębiorstw przetwórstwa mleka i wyrobu serów wynosił on 21 dni w podmiotach małych i 18 dni w jednostkach średnich oraz dużych.

W analizowanych spółdzielniach mleczarskich był on dość zróżnicowany, w granicach od 4 do 41 dni (tab. 4).

W 25% badanych wynosił około 5 dni, a w 75% spółdzielni nie przekraczał 20–25 dni. Z przedstawionych danych wynika, że cykl zapasów w spółdzielniach mleczarskich w badanym okresie wskazuje na skrócenie okresu przechowywania składników aktywów, co jest zjawiskiem pozytywnym z punktu widzenia bezpieczeństwa finansowego.

Cykl należności, obok cyklu zapasów, determinuje długość cyklu operacyjnego. Zbyt długi okres oczekiwania jest niekorzystny dla przedsiębiorstwa i negatywnie wpływa na bezpieczeństwo finansowe oraz ciągłość produkcji. W badanych spółdzielniach mleczarskich okres spływu należności wahał się od 12 do 64 dni. Warto jednak zaznaczyć, że w 50% badanych podmiotów był równy 37 dni lub krótszy, a w świetle kwartyla górnego 75% spółdzielni odzyskiwało należności w okresie krótszym niż 42–47 dni. W ostatnich latach analizy średni czas spływu należności nieznacznie się wydłużył, niemniej jednak można stwierdzić, że w grupie spółdzielni mleczarskich cykl należności jest bezpieczny, gdyż nie przekracza dwóch miesięcy, które w literaturze podaje się jako maksymalny okres oczekiwania na należności (Sierpińska i Jachna, 2004). Ponadto warto nadmienić, że okres spływu należności w analizowanych podmiotach jest krótszy niż w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego, w tym w grupie przedsiębiorstw produkujących artykuły spożywcze.

Trzecim elementem cyklu środków pieniężnych jest cykl zobowiązań, który informuje, w jakim okresie podmiot gospodarczy reguluje swoje zobowiązania. W badanym przedziale w spółdzielniach uwzględnionych w analizie czas ten był bardzo zróżnicowany i wahał się od 17 do 18 dni w latach 2010 i 2011 do 103 dni w roku 2009. Z przedstawionych w tabeli 4 danych wynika, że w 25% spółdzielni mleczarskich okres regulowania zobowiązań bieżących był krótszy niż 32 dni, natomiast w 25% podmiotów w 2013 roku był równy 39 dni bądź dłuższy, a w pozostałych latach wyniósł około 41–46 dni. Dane te wskazują, że badane spółdzielnie nie mają trudności ze spłatą swoich zobowiązań i nie wydłużają nadmiernie terminów ich regulowania.

Wypadkową omówionych cykli jest cykl środków pieniężnych. W badanym okresie w spółdzielniach poddanych analizie był on zróżnicowany, choć jego maksymalna długość wyniosła 50 dni, a średnio nie przekraczała 20 dni. Oznacza to, że spółdzielnie mleczarskie na relatywnie krótki czas potrzebują zewnętrznego, krótkoterminowego zaangażowania środków na finansowanie cyklu operacyjnego.

PODSUMOWANIE

Bezpieczeństwo finansowe jest rozumiane jako finansowa gwarancja istnienia i rozwoju przedsiębiorstwa, która powstaje w wyniku codziennych wieloletnich starań przedsiębiorstwa o zapewnienie dobrej kondycji finansowej. Najczęściej stosowanymi wskaźnikami bezpieczeństwa finansowego są płynność finansowa, a także sprawność gospodarowania składnikami aktywów i pasywów.

W przemyśle spożywczym ogółem i w produkcji artykułów spożywczych kształtowanie się wskaźników płynności finansowej wskazuje na bezpieczeństwo finansowe w odniesieniu do możliwości regulowania zobowiązań krótkoterminowych. Nieznacznie większe ryzyko utraty tego bezpieczeństwa cechuje produkcję napojów. Ocena bezpieczeństwa branż przemysłu spożywczego przez pryzmat sprawności zarządzania kapitałem obrotowym także wypada pozytywnie, choć jest zróżnicowana, co w dużym stopniu wynika ze specyfiki branż.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że przedsiębiorstwa wytwarzające wyroby mleczarskie klasyfikują się w grupie jednostek o relatywnie wysokim stopniu płynności bieżącej. Nieco gorzej wypada ocena bezpieczeństwa finansowego w świetle wskaźnika płynności szybkiej. W 50% badanych spółdzielni mleczarskich obserwuje się bowiem wyższy poziom wskaźnika płynności szybkiej od wielkości przyjmowanej za bezpieczną (1,0–1,2). Może to oznaczać, że w badanych jednostkach gospodarczych celem utrzymania bezpieczeństwa finansowego przekracza się granicę efektywnego gospodarowania aktywami płynnymi. Warto jednak zauważyć, że płynność szybka w tej grupie podmiotów nie odbiegała znacząco od średniej dla przemysłu spożywczego ogółem, co może wskazywać, że jest to uwarunkowane specyfiką branży. Dobrą ocenę bezpieczeństwa finansowego w przedsiębiorstwach przetwarzających mleko i wytwarzających sery potwierdzają także wielkości wskaźników opartych na przepływach środków pieniężnych.

LITERATURA

Bieniasz, A., Czerwińska-Kayzer, D., Gołaś, Z. (2009). Konwersja gotówki w przedsiębiorstwach. Ekon. Org. Przeds., 10 (717), 65–73.

Bieniasz, A., Gołaś, Z. (2007). Płynność finansowa gospodarstw rolnych w aspekcie przepływów pieniężnych

i strategii zarządzania kapitałem obrotowym. Poznań: Wydawnictwo AR im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu.

Duraj, A. N. (2012). Nadzór korporacyjny a bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstw. W: P. Urbanek (red.), Nadzór korporacyjny w warunkach kryzysu gospodarczego (s. 79–83). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

Franc-Dąbrowska, J. (2006). Bezpieczeństwo finansowe a efektywność zaangażowania kapitałów własnych. Rocz. Nauk Roln. Ser. G, 93, 1, 121–128.

Gołaś, Z., Bieniasz, A., Czerwińska-Kayzer, D. (2010). Stopień pokrycia zapotrzebowania na kapitał pracujący kapitałem stałym netto jako miara płynności finansowej. Zesz. Teor. Rachun., 55 (111), 59–75.

GUS (2013). Niepublikowane dane Głównego Urzędu Statystycznego F0-2. Statystyczne sprawozdanie finansowe, produkcja artykułów spożywczych, produkcja napojów. Warszawa: GUS.

Karbownik, L. (2012a). Kasowe i memoriałowe mierniki oceny bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa. Acta Univ. Lodz. – Folia Econ., 267, 79–93.

Karbownik, L. (2012b). Pojęcie i obszary kreowania oraz zapewniania bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa. Acta Univ. Lodz. – Folia Econ., (267), 63–77.

Kraś, I. (2013). Polityka banku centralnego a bezpieczeństwo finansowe państwa. Przegl. Strateg., (1), 185–200.

Largay III, J. A., Stickney, C. P. (1980). Cash flows, ratio analysis and the WT Grant Company bankruptcy. Fin. Anal. J., 36(4), 51–54.

Pawłowicz, L. (2005). Ekonomika przedsiębiorstw zagadnienia wybrane. Gdańsk: ODDK.

Raczkowski, K. (2014). Bezpieczeństwo finansowe. W: J. Płaczek (red.), Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie (s. 299–324). Difin: Warszawa.

Sharma, D. S. (2001). The role of cash flow information in predicting corporate failure: the state of the literature. Manag. Fin., 27(4), 3–28.

Sierpińska, M., Jachna, T. (2004). Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.

Sierpińska, M., Wędzki, D. (2001). Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie. Warszawa: Wyd. Nauk. PWN.

Wędzki, D. (2003). Strategie płynności finansowej przedsiębiorstwa. Kraków: Ofic. Ekon.

Wędzki, D. (2006). Analiza wskaźnikowa sprawozdań finansowych. Kraków: Ofic. Ekon.

Infoveriti (b.d.). Pobrano 25 czerwca 2015 r. z: www.infoveriti.pl

Zięba, R. (2004). Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie. Warszawa: Scholar.

Zuba, M. (2010). Wpływ wstąpienia Polski do UE na rentowność i bezpieczeństwo finansowe wybranych spółdzielni mleczarskich. Zesz. Nauk. SGGW Warsz. Probl. Roln. Świat., 10(25), 116–124.

FINANCIAL SECURITY OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES IN POLAND

Summary. The aim of the study was to evaluate the financial security of food industry enterprises in Poland in 2009–2013, with particular emphasis on the processing industry of milk and cheese production, including those operating in the form of dairy cooperatives. The analysis was conducted using unpublished data of GUS, as well as individual financial data on dairy cooperatives. The study indicates that the manufacturing sector of food and beverage production, as well as milk processing and cheese making, according to the established measures of financial security, can be considered safe. This assessment, however, is varied and results from the specific industries, especially in relation to capital management.

Key words: financial security, financial liquidity, food industry

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 8.03.2016